

Самодурова Віра Володимирівна,
головний бібліограф
Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова
вул. Преображенська, 24, м. Одеса, 65082, Україна
тел.: (048) 722 12 10
e-mail: library@onu.edu.ua

ПО МІСЦЯХ ПЕРЕБУВАННЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ В ОДЕСІ

29 січня 2021 р. Президент України підписав указ про відзначення дня народження видатної української письменниці, громадської діячки Лесі Українки, якій 25 лютого 2021 р. виповнилось 150 років. Ювілейний рік – це можливість популяризувати особу і творчість Лариси Петрівни Косач-Квітки серед наших читачів. Протягом року під егідою Міністерства культури і інформаційної політики та інших міністерств відбувалась серія заходів з нагоди ювілею Лесі Українки. Упродовж останніх десятиліть творчість відомої світу письменниці було кардинально переосмислено: оприлюднено невідомі або не друковані протягом тривалого часу тексти, доповнено і перетлумачено факти біографії, віднайдено родинні світлини й меморії, спогади сучасників тощо. До цієї дати Наукова бібліотека ОНУ імені І. І. Мечникова підготувала дві виставки: стендову та віртуальну під однією назвою «По місцях перебування Лесі Українки в Одесі».

Ключові слова: Леся Українка, Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, стендова виставка, віртуальна виставка, Одеса.

*«Огні незліченні,
Мов стрічки огненні
До моря спускаються з міста,
А в пристані грає,
Огнями сіяє
Корабликів згряє барвіста»*

Одеса пам'ятає чудову, неперевершену, талановиту Лесю Українку (Ларису Петрівну Косач), пишається тісним зв'язком – на її честь одесити назвали вулицю в одному з районів міста, на будинках, де вона перебувала, встановлено меморіальні дошки, один із палаців культури носить ім'я Лесі Українки, у місті проводяться наукові заходи та літературні вечори.

Дана стаття має на меті згадати місця, де мешкала, які відвідувала, якими гуляла Леся Українка. Історія відношень Лариси Косач та Одеси почалась у 1888 р. З цього року вона постійно відвідувала місто, завжди з лікувальною метою. Саме тут вона знайшла друзів, однодумців, близьких людей, в першу чергу, сім'ю Комарових.

Знайомство Лесі з Одесою почалося в 1888 р. Леся потребувала лікування – вона захворіла ще в десятирічному віці, і її батьки, а пізніше сама, по всій Україні та Європі, навіть у Єгипті шукали можливості зцілення. Увагу Лесиного батька Петра Косача привернули одеські лікарі на Хаджибейському лимані, і він привіз туди сімнадцятирічну доньку на початку липня 1888 р. Із того часу Одеса часто ставала прихистком для Лесі Українки. З тієї пори, куди б не їхала поетеса на лікування – чи то в Крим, чи в Єгипет – її шлях завжди пролягав через Одесу. Тут вона лікувалася, відпочивала, спілкувалася з родиною доброго

знайомого Косачів, відомого у місті правника та літератора Михайла Комарова. Перебуваючи в Одесі, Леся завжди мешкала у Комарових. До 1913 р. вона приїздила до нашого міста не менше 20 разів.

Михайло Федорович Комаров був відомою в Одесі особистістю. Правник за фахом, він був видатним бібліографом, фольклористом, критиком, перекладачем, словникарем (разом з іншими лексикографами-аматорами й під псевдонімом М. Уманець і А. Спілка уклав і видав у Львові в 1893–1898 рр. чотиритомний російсько-український словник). Крім того, його знали як активного громадського діяча, члена одеської «Громади», співзасновника «Просвіти». А ще він був добрим батьком, який у душі пошани й любові до українства виховав усіх своїх п'ятьох дітей, які також залишили в нашому духовному житті добрий слід.

На початку липня 1888 р. батько повіз Леся на південь, заради грязьових ванн в Хаджибейському лимані. Виїхали з Ковеля до Одеси потягом через Ківерці, Рівне, Здолбунів, Славуту, Шепетівку, Полонне, Бердичів, Козятин, Вінницю, Жмеринку, Роздільну. Ця подорож до Одеси була першою Лесиною подорожжю до моря, якого вона раніш не бачила і яке вона з того часу пристрасно полюбила на все життя. Не диво, що вся ця подорож у подробицях одбилася в її «Подорожі до моря», присвяченій сім'ї М. Ф. Комарова.

В Одесі «...поновилася її давніша (ще з Києва) знайомість з родиною Михайла Федоровича Комарова і зав'язалася дружба «на все життя», як казала Леся, з його старшою дочкою Маргаритою (Леся звала її найчастіше Гретхен; на Лесин похорон вона прислала вінка з написом: "Лесі від її Гретхен"). Вся родина Комарових була дуже привітна, добра до Лесі, всі вони її дуже любили (як взагалі всі, хто тільки знав її ближче) і своєю прихильністю потішали її в сумі за домом і тими людьми, яких їй там довелося покинути. Але бачилася Леся з Комаровими не так часто, бо жила не вкупі з ними, а в «лечебном заведенні». Леся зрідка могла їх одвідувати, вони частіше одвідували її, особливо Маргарита та дружина Михайла Федоровича, Любов Болеславівна, надзвичайно симпатична жінка, що ставилася до Лесі, немов до рідної дочки» [8, с. 75].

Такою ж «конкою» батько з дочкою рушили в протилежному від Ланжерона напрямку, на Хаджибейський курорт. Б. Комаров пише: «Одна конячка, впряжена у вагончик, поставлений на залізну колію, за годину потрапляла від міської станції, що містилася на розі Єлизаветинської і Торгової, до Хаджибейської грязелікарні. ... Дорога до лиману йшла передмістями Одеси – Пересипом, полями зрошення, а далі пустельними білими солонцями...» [7, с. 149].

У міській грязелікарні, окрім загальних приміщень на 70 осіб, було два готелі і кілька особняків. В цілому вони склалися з вісімдесяти восьми мебльованих кімнат, що здавалися посезонно. Все це розташовувалося в прекрасному міському парку, що мав площу близько

одинадцяти десятин і відрізнявся своєю старовиною. Цей мальовничий гаю вважався в Одесі та її околицях найкращим парком.

У парку добре працювало поштово-телеграфне відділення, приватна ресторація, де за бажанням можна було харчуватися за помірну плату. Крім міської грязелікувальні установи, на лимані знаходилося відділення Міської єврейської лікарні, кілька приватних закладів, десятки дач, але свідчення про кількість хворих збереглися тільки за даними державних установ. Так, в 1893 р. ванне відділення протягом літнього сезону відвідали 662 особи, а купальні на березі Хаджибейського лиману використовували близько двадцяти трьох тисяч чоловік.

Леся поселилася в центральному будинкові курорту, в п'яти кроках від лікарні. Цей будинок містився в середині парку. Палкі одесити запевняли, що другого такого нема в світі. Справді, парк був цікавий. Посеред того гаю – прісноводне озерце, оточене плакучими товстеними вербами, які пам'ятали, мабуть, ще турків із фортеці Хаджибей... Були там старезні могутні дерева: величезні столітні тополі. Були тут навіть високі і кремезні дуби, що для Одеси було «екзотикою». Переважали берести, ясені, клени, явори й берези. Парк цей нагадував своїми деревами рідне Лесі Полісся.

В кінці XIX століття в північно-східній частині парку знаходився одноповерховий будинок, що складався з двох флігелів, розташованих під прямим кутом один до одного. Тут було сорок номерів з мармуровими ваннами для грязьових процедур і дерев'яними для теплих лиманних ванн. Флігелі з'єднувалися просторим прийомним приміщенням. Для проведення води до ванного будинку, що знаходився в двох верстах від берега лиману, прорили канал довжиною в 400 сажнів, в кінці якого був резервуар, звідки вода за допомогою парової качалки потрапляла в ванний будинок по дерев'яних жолобах. За допомогою цього пристосування була надана можливість доставляти в заклад дванадцять тисяч відер води на годину.

Щорічно перед початком сезону знаходили в покладах місце з найкращим чином сформованим брудом, звідти бруд підводився до закладу постійно свіжим та зігрівався в чавунних котлах. Для купання у відкритому лимані влаштовувалися купальні на березі лиману. Внаслідок віддаленості лікарняної дачі від берега, хворих по кілька разів на день, вранці і ввечері, підвозили на «лінійках» лікарні до купалень і назад. Лікарняним лиманським відділенням звичайно завідували два ординатори Міської лікарні, що жили постійно при закладі і несли всі адміністративні обов'язки по відділенню. У міру необхідності ці лікарі запрошували із своїх відділень інших фахівців для консультацій. Крім лікарів для догляду за хворими в лікувальний сезон організовувалося достатню кількість фельдшерів, сестер милосердя, обслуги.

Батько поїхав додому, а Леся почала приймати ванни, купатися в лимані. Плавати дівчина вміла й любила, здоров'я її того літа значно покращилося

В кінці серпня 1888 р. чи на початку вересня мати забрала Лесю з лиману і жила з нею 2 тижні в Одесі в будинку на вул. Жуковського, 29. В цей час вона з матір'ю і сім'єю Комарових їздила пароплавом в Акерман, оглядала фортецю. Після цього Леся з матір'ю повернулися в Колодяжне.

У червні 1889 р. дівчина знову прибула до портового міста з матір'ю, але та довго не затрималася, довірила Лесю друзям і повернулася до менших дітей. М. Ф. Комаров добре все облаштував. Перемовився з власником сусіднього будинку на Поштовій та дачі на Хаджибейському лимані неогоціантом Д. Діалегмено, згодив ту дачу для Лесі. Леся знову на лимані, на дачі – на головній вулиці, де ходила конка. Але дівчина, тільки вселившись, була вражена великою кількістю павуків, тому назвала її «вілла Пауччіні». Невдовзі писала матері: «...ванни ті ж самі, температури тієї ж самої, ходить на їх коли вгодно, хоч рано, хоч пізно, все одно, бо завжди натовп великий і завжди приходиться довго ждати, коли не прийди, – я вже в різні часи пробувала» [19, с. 29]. І спека дошкуляла. От не повелось, і все. Леся писала домашнім: «...я сміючись читала ваші скарги на спеку... Кажуть, що моряки, повернувшись з Африки і навіть з екватора, говорили, що там не так жарко, як тут, в Одесі. Тропіки переїхали на лиман!.. Всюди панують матроські костюми, віяла, зонтики, содова вода і морожене. Прикащики в магазинах стоять із пальмовими віяльцями. Я купила за 10 к. «спасення душі», себто віяльце. Кажуть, у неділю перебувало в городецьких купальнях шість тисяч чоловік. Я зі своїми ваннами в 29 градусів пропадаю» [19, с. 31].

«Купаюсь завжди в городській купальні, бо в хозяйській дуже погано: будка стоїть просто на березі і до неї дуже довго треба йти... В городській купальні далеко ліпше: зовсім не так глибоко, як спершу може здатись. Останніми днями на лимані були здорові хвилі, і це мені дуже сподобалось; хоч я через ті хвилі разів зо два здорово напилась гірко-солоні води, але хвилі так славно несуть і колишуть, що можна їм простити їхні бридкі жарти...» [19, с. 33]. За Лесею посеред серпня приїхали мати, брат Михайло, сестра Оля. І ось вони та Маргарита постали на порозі «вілли Пауччіні!» Погуляли по Хаджибейському парку, сфотографувалися...

Втретє в будинку по вул. Поштовій Леся Українка прожила недовгий час (близько 10 днів) в кінці серпня 1889 р., після другого курсу лікування на Хаджибейському лимані. В цей час вона зі своїми родичами (приїхали мати, брат Михайло і сестра Ольга) і сім'єю Комарових вдруге їздили в Акерман, де прожили три дні.

12 жовтня 1889 р. Леся знову в Одесі. Цього разу вона живе на вулиці Надеждинській, № 6 (нині – вул. Гоголя) у доктора І. А. Вальтуха, який тримав ортопедичний заклад у помешканні масажистки пані Гіпперт.

Медики вдалися до методики витягання хворої кістки й серії масажів. Леся сумлінно виконує всі приписи лікарів. І ці процедури виявилися для неї мало не фатальними. Згодом

хвора дівчина в листі до брата жалілася: «Сюди, в Одесу, я приїхала на лихо, бо не тільки масаж не поміг, але, здається, пропало й те, що я загорювала собі Лиманом, Косівщиною, пов'язками і всім лихом і бідую... Після тижня масажної курації нога моя розтроюдилась так, що й ступить було годі. Тоді я покинула його. Першу ніч я провела тоді, як тінь у Дантовому пеклі, – з плачем і скрежетом зубовним. На другу ніч затялася, не плакала і цілу ніч писала в ліжку, почала невеличку поему, і, здається, по їй не видно, як мені приходилось тісно при писанні» [19, с. 36–37].

Але не тільки лікування заповнює тут її буття. Коли випадає вільна часина, відпускає біль, вона відвідує в Одесі свої улюблені місця. За згадкою Б. Комарова: «В Одесі було три пункти, з яких найчастіше милувалася морем Леся. Першим був центральний бульвар (Николаевский), близько від нас. З того бульвару широко відкривався краєвид на Одеський порт з його невпинним рухом і гамором. З цього ж бульвару, від пам'ятника Рішельє, починалися знамениті монументальні гранітні сходи, що вели до самого порту» [7, с. 142–143].

Другим місцем споглядання вибрали дівчата (Л. Українка та її подруги – сестри Комарови) бульвар Олександрівського парку (нині – парк імені Т. Г. Шевченка). «Тоді ще зберігався там мур турецької фортеці Хаджибей. Через широкі амбразури цього муру приємно було дивитись на море: тут кінчалась Одеська бухта і починався безмежний синій простір, де-не-де білили вітрила рибацьких шаланд. Це звідси бачила Леся море, коли писала: В широкому просторі губилося око...» [7, с. 143].

«Любила Леся і, мабуть, найбільше, третє місце, що лежало на самому березі, – Ланжерон. Це вже там, де скінчився порт. Їхали туди "конкою". ... Буваючи на Ланжероні, Леся подовгу просиджувала на березі. Любила підходити до тієї вічно рухливої межі, що зветься побережною лінією, що відділяє суходіл від моря. Чиста, прозора вода плескалась біля Лесиних ніг, а рука, занурена в той плинний кристал, ловила ласку теплового спокійного моря. А навколо мальовничі жовті і червоно-жовті берегові скелі. Коло самого берега плавали прозорі "парасольки" медуз, або "морських сердець", як ми їх називали. Викинуті на берег морські водорості заповнювали повітря незбагненними пахощами» [7, с. 143].

З дитинства обдарована музикальним слухом і чуттям до мов, Леся заходить у храми різних віросповідань: «... були в грецькій церкві, вірменській, в католицькому костелі – кілька разів, щоб послухати гру на органі (Леся дуже любила її), і казання різними мовами (італійською, – з такою мімікою, жестами, виразом, неначе не на амвоні, а на сцені, – французькою, польською), – згадувала сестра Лесі Ольга Косач-Кривинюк, – в жидівській синагозі, де тоді співав славетний "кантор", якого запрошували до опери, даючи великі гроші, але він не зрадив свого Бога і співав йому (правда, теж за порядні гроші), справді надзвичайно хорошим голосом, тільки неначе не людським, а як флейта чи якась чарівна сопілка – чистим

і високим таким, що аж моторошно було слухати, знаючи, що то людина, та ще чоловік, співає» [8, с. 105].

У 1891 р. Л. Українка в Одесі була не менше трьох разів: в кінці травня та на початку червня по дорозі у Євпаторію, у середині серпня – по дорозі із Євпаторії в Шабо, що біля Білгород-Дністровського (Акерману), та на початку вересня – по дорозі в Колодяжне.

У середині липня 1893 р. Лариса й Ольга Косачі з Гадяча їдуть залізницею до Миколаєва, а звідти пароплавом – до Одеси. Як пише О. Косач-Кривинюк, вона жила на дачі Комарових на горі над Хаджибейським лиманом, а Леся більше у Маргарити (Комарової). Леся з Ольгою пробули в Одесі майже до кінця серпня.

На тиждень запізнилася Леся на весілля Маргарити Комарової та асистента кафедри мінералогії Новоросійського університету Михайла Сидоренка. Молодята оселилися в будинку Грандафілова на вулиці Гулевій (нині – Лева Толстого). Леся писала дядькові Михайлу Драгоманову до Софії, що вона в Одесі: «...я тут не скучаю, бо я тут у свого "молодого старого друга" все одно, як у рідної сестри живу» [19, с. 162]. Із довідково-адресної книги за 1900 р. зрозуміло, що будинок дістав № 14 і перейшов у власність Миколи Агеєва, але старої оселі вже тепер не побачимо – на її місці стоїть п'ятиповерхова споруда, збудована вже у післявоєнні часи. Щоправда у дворі зберігся давньої будови флігель. Як твердить Б. Комаров, саме у цьому флігелі й мешкали певний час Сидоренки, займаючи трикімнатну квартиру на другому поверсі. Там вони й приймали Лесю, відвівши для неї найбільшу кімнату.

Подружжя Сидоренків разів зо п'ять змінювало місце проживання. Якось поселилися на Олександрівському проспекті. Але в основному шукали осідок у кінці вул. Гулевої та близьких від неї місцях. Жили вони в домі на вул. Гулевій, 1, у будинку, на місці якого тепер стоїть школа № 121. Вона була побудована в кінці 1930-х років за проектом архітектора Белкіна з каменів підірваного в 1936 р. Спасо-Преображенського кафедрального собору. З 1947 до 1960-х рр. школа носила ім'я Лесі Українки.

1898 рік. Л. Українка виїхала на пароплаві з Ялти до Одеси, куди прибула 30 травня. В Одесі вона зупинилася у своєї подруги М. Комарової-Сидоренко, яка жила на вул. Кузнечній, 28. 5 червня до Лесі приїхала її сестра Ольга, яка писала з Одеси до Колодяжного, що застала Лесю у трохи кращому стані, ніж бачила в першу половину квітня в Ялті.

Гідропатії Леся не могла витримувати. Леся жила в Маргаритиній квартирі на Кузнечній вул. в домі Сушкевича, між Спирідонівською та Гулевою. Дім Сушкевича – це одноповерховий будинок під 28-м номером з невисокими воротами і таким же приземкуватим флігелем посеред неширокого двору. Десь отут Леся засмучено дивилась в одне з віконечок і писала матері: «Дуже мені вже хочеться додому, до тебе, «на тихі води і ясні зорі», все здається, що там скоріш минеться моя втома і сей змінливий стан то кипіння, то замерзання, в якому я тепер постійно перебуваю» [20, с. 52]. Будинок Сушкевича мав вигляд

одноповерхового флігеля. Звісно, його мешканцям краще було б купатися тепер на лимані. Однак Леся побоювалась купань у спеку, і подруга залишалася з нею в місті, розважала розмовою, допомагала, як могла, різними побутовими дрібницями.

1902 рік. Цього разу до Одеси Леся приїздить після довготривалої подорожі Європою. Була в Італії, Швейцарії, побувала на Сицилії, побачила Помпеї й Афіни, відвідала Смирну та Константинопіль. Пароплавом прибула з Генуї до Одеси 20 червня. Був суворий догляд на кордоні, негода. Швидко виїхала до Києва.

Проїздом до Тифліса у 1904 р. Л. Українка пробула в Одесі майже тиждень. «...Доїхала я прекрасно, без одної пересадки... Тут застала Комарових здоровими, діти видержали недавно кір, але вже здорові. Погода тут мокрувата, але тепла, ні туману, ні вітру нема» [21, с. 118]. Зустрічалася з М. Славінським, громадським діячем і поетом, із яким вона домовилася випустити у світ друге видання їхніх спільних перекладів із Г. Гейне. 16 жовтня в одеський відділ книгарні газети О. Суворіна «Новое время» Леся здала на комісію п'ять примірників своєї нової книжки «На крилах пісень» (Київ, 1904), однак, на її біду, коли вона захотіла попрацювати в журналі «Южные записки», де редактором був М. Славінський, того якраз забрали до війська. 18 жовтня Леся виїхала з Одеси пароплавом.

1905 рік. Наприкінці весни та на початку літа Леся гостювала у Комарових на дачі біля лиману. В «Южных записках» виходить її оповідання «Мгновение» (російський переклад). 13 лютого одеські «Южные записки» послали Лесі Українці 9 крб. гонорару за оповідання «Мгновение», надруковане в 4 числі. 4 червня одеський відділ книгарні «Нового времени» виплатив Лесі 3 крб. 15 коп. за продані три примірники книжки «На крилах пісень», зданих на комісію 16 жовтня 1904 р.

1908 рік. У квітні Леся з чоловіком Климентієм Квіткою (одружилися вони у квітні 1907 р.) їздили з Ялти до Берліна і з Берліна до Євпаторії через Одесу. З Комарових вона бачила тільки Галю та Маргариту із сином Юрієм, які приходили до неї.

1910 рік. У травні, повертаючись з Єгипту, Леся зупинилася в Одесі, а звідси поїхала до Києва. Потім під час поїздки з Києва на Кавказ знову опинилася в Одесі. Цього року вийшла її відома п'єса «Бояриня», заборонена в радянські часи.

1912 рік. Між 16 і 25 жовтня Леся кілька днів була в Одесі, спинялася в Маргарити Комарової-Сидоренко (вул. Кузнечна, 21). Сидоренки кінець-кінцем оселилися у правому крилі П-подібного двоповерхового будинку Є. Рогальова, що стоїть майже напроти дому Сушкевича і має 21 номер. Тут, у колишньому приміщенні «Підготовчого училища для дітей обох статей А. Д. Сигаревича», вони мешкали у другій квартирі, що займала значну частину другого поверху, вікнами з балконом виходячих на Кузнечну вулицю, приймали Л. Українку.

Дійшло до останнього приїзду (весна 1913 р.): «Врешті-решт, Сидоренки осіли по вул. Кузнечній, Як передає Б. Комаров зі слів дочки Сидоренків – Леоніди Михайлівни

Василишиної, «сюди в останній приїзд Лесі до міста її внесли на кріслі, бо піднятися по сходах не могла» [3, с. 67]. 13 травня Леся Українка востаннє побувала в Одесі. А 19 липня її не стало.

Список використаної літератури

1. *Ананченко Т.* Одеськими стежками Лесі Українки (до 120-річчя першого приїзду Лесі в Одесу) / Т. Ананченко // Наука і освіта. – 2008. – № 8–9. – С. 291–297.
2. *Зленко Г.* Книга пам'яті : оповіді і розвідки літературного слідопита / Г. Зленко. – Одеса, 1971. – С. 122–138.
3. *Зленко Г. Д.* Літа і люди: оповіді письменника-пошуковця / Г. Д. Зленко. – Одеса : Астропринт, 2009. – 327 с.
4. *Зленко Г.* Одеські адреси Лесі / Г. Зленко // Театр. – 1971. – № 2. – С. 4.
5. *Зленко Г.* Про оточення Л. Українки в Одесі / Г. Зленко // Рад. літературознавство. – 1977. – № 12. – С. 65–69.
6. *Комаров Б.* Леся Українка и семья Комаровых : страницы воспоминаний / Б. Комаров // Леся Українка в воспоминаниях современников. – М., 1971. – С. 121–143.
7. *Комаров Б.* Одеські зустрічі (Дещо із спогадів про Лесю Українку) / Б. Комаров // Спогади про Лесю Українку / упоряд, вступ. ст. та комент. А. І. Костенка. – Київ : Дніпро, 1971. – С. 136–153.
8. *Косач-Кривинюк О. П.* Леся Українка: хронологія життя і творчості / О. П. Косач-Кривинюк. – Нью-Йорк : [Вид. спілка «Гомін України»], 1970. – 926 с.
9. *Кудрин О.* Леся Українка в Одессе: «Велике місто. Будинки високі» [Електронний ресурс] / О. Кудрин // Укринформ : мультимедійна платформа іновещання України. – Електрон. текст. дан. – Україна, 2018, 1 авг. – Режим доступу: <https://bit.ly/3pj6o7k> (дата звернення: 08.02.2021). – Загол. з екрана.
10. Леся Українка в Одесі : бібліогр. покажч. / упоряд.: Г. Д. Зленко, Є. Ф. Ткаченко ; ред. І. С. Шелестович. – Одеса : Одес. держ. наук. б-ка ім. М. Горького, 1981. – 83 с.
11. Леся Українка в Одесі : бібліогр. покажч. : Література за 1980–2014 рр. / ОННБ ім. М. Горького ; упоряд. Т. А. Йовенко ; ред. М. Л. Десенко. – Одеса, 2015. – 127 с. – (Літературна Одеса ; вип. 15).
12. *Максим'юк Т.* «Збираюсь потрохи в Одесу»: Підстав для встановлення пам'ятника Лесі Українці в Одесі більш ніж досить [Електронний ресурс] / Т. Максим'юк // Слово Просвіти. – Електрон. дані. – Україна, 2011, 2 берез. – Режим доступу: <http://slovoprosvity.org/2011/03/02/zbyraius-potrokhy-v-odesu/> (дата звернення: 08.02.2021). – Назва з екрана.
13. *Нетребский В.* Вилла Пауччини / В. Нетребский // Юг. – 2002. – 7 марта. – С. 5.
14. *Нетребский В.* Жуковского улица / В. Нетребский // Юг. – 1996. – 14 дек. – С. 5.
15. *Нетребский В.* Хаджибейская улица / В. Нетребский // Юг. – 1999. – 30 янв. – С. 5.
16. *Самойлов Ф. О.* Одеса на зламі століть (кінець XIX початок XX ст.) : іст.-краєзн. нарис / Ф. О. Самойлов, М. О. Скрипник, О. Т. Ярещенко. – Одеса : Маяк, 1998. – 230 с.
17. *Суховецький М.* Одеса, Лесині сліди [Електронний ресурс] / М. Суховецький // ЛітАкцент – світ сучасної літератури / голов. ред. І. Троскот ; заснов. В. Панченко. – Електрон. дані. – Україна, 2011, 25 берез. – Режим доступу: <https://bit.ly/2ZQXiWI> (дата звернення: 08.02.2021). – Назва з екрана.
18. *Українка Л.* Зібрання творів : у 12 т. / Леся Українка ; редкол. Є. С. Шабліовський (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1975. – Т. 1 : Поезії. – 447 с.
19. *Українка Л.* Зібрання творів : у 12 т. / Леся Українка ; редкол. Є. С. Шабліовський (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1978. – Т. 10 : Листи (1876–1897). – 542 с.
20. *Українка Л.* Зібрання творів : у 12 т. / Леся Українка ; редкол. Є. С. Шабліовський (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1978. – Т. 11 : Листи (1898–1902). – 478 с.
21. *Українка Л.* Зібрання творів : у 12 т. / Леся Українка ; редкол. Є. С. Шабліовський (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1979. – Т. 12 : Листи (1903–1913). – 694 с.

References

- [1]. Ananchenko T. Odeskymy stezhkamy Lesi Ukrainky (do 120-richchia pershoho pryizdu Lesi v Odesu) [In the footsteps of Lesya Ukrainka in Odessa (to the 120th anniversary of Lesya's first visit to Odessa)] *Nauka i osvita [Science and education]*. 2008, no 8–9, pp. 291–297.
- [2]. Zlenko H. *Knyha pam'iaty : opovidi i rozvidky literaturnoho slidopyta [Book of Memory: Stories and Investigations of a Literary Explorer]*. Odesa, 1971, 252 p.
- [3]. Zlenko H. D. *Lita i liudy: opovidi pysmennyka-poshukovtsia [Years and people: stories of a writer-seeker]*. Odesa, 2009, 327 p.
- [4]. Zlenko H. Odeski adresy Lesi [Lesya's addresses in Odessa]. *Teatr [Theatre]*. 1971, no 2, pp. 4.
- [5]. Zlenko H. Pro otochennia L. Ukrainky v Odesi [On Lesya Ukrainka's inner circle in Odessa]. *Radianske literaturoznavstvo [Soviet Literary Criticism]*. 1977, no 12, pp. 65–69.
- [6]. Komarov B. Lesya Ukrainka i semya Komarovykh : stranitsy vospominaniy [Lesya Ukrainka and the Komarov family : pages of memories]. *Lesya Ukrainka v vospominaniyakh sovremennikov [Lesya Ukrainka in the memories of her contemporaries]*. M., 1971, pp. 121–143.
- [7]. Komarov B. Odeski zustrichi (Deshcho iz spohadiv pro Lesiu Ukrainku) [Meetings in Odessa (Some memories about Lesya Ukrainka)]. *Spohady pro Lesiu Ukrainku [Memories about Lesya Ukrainka]*. Kiev, 1971, pp. 136–153.
- [8]. Kosach-Kryvyniuk O. P. *Lesia Ukrainka: khronolohiia zhyttia i tvorchosti [Lesya Ukrainka: chronology of life and creativity]*. New York, 1970, 926 p.
- [9]. Kudrin O. Lesya Ukrainka v Odesse: «Velykeie misto. Budyanky vysoki» [Lesya Ukrainka in Odessa: «A big city. High buildings»]. *Ukrinform : multimedynaya platforma inoveshchaniya Ukrainy [Ukrinform : multimedia platform for international broadcasting of Ukraine]*. Available at: <https://bit.ly/3pi6o7k> (accessed 08.02.2021).
- [10]. *Lesia Ukrainka v Odesi : bibliohr. pokazhch. [Lesya Ukrainka in Odesa: bibliography]*. Odesa, 1981, 83 p.
- [11]. *Lesia Ukrainka v Odesi : bibliohr. pokazhch. : Literatura za 1980–2014 rr. [Lesya Ukrainka in Odesa: bibliography for 1980-2014]*. Odesa, 2015. 127 p.
- [12]. Maksym' iuk T. «Zbyraius potrokhy v Odesu»: Pidstav dlia vstanovlennia pam'iatnyka Lesi Ukraintsi v Odesi bilsh nizh dosyt ["I'm planning little by little to go to Odessa ": There are more than enough grounds to erect a monument to Lesya Ukrainka in Odessa]. *Slovo Prosvity [The word of Prosvita]*. Available at: <http://slovoprosvity.org/2011/03/02/zbyraius-potrokhy-v-odesu/> (accessed 08.02.2021).
- [13]. Netrebkiy V. Villa Pauchchini [Villa Pauccini]. *Yug [The South]*. 2002, March 7, pp. 5.
- [14]. Netrebkiy V. Zhukovskogo ulitsa [Zhukovsky Street]. *Yug [The South]*. 1996, December 14, pp. 5.
- [15]. Netrebkiy V. Khadzhibeyskaya ulitsa [Khadgibeyevkaya Street]. *Yug [The South]*. 1999, January 30, pp. 5.
- [16]. Samoilov F. O. *Odesa na zlami stolit (kinets XIX pochatok XX st.) : ist.-kraiezn. narys [Odessa at the turn of the century (late XIX early XX century.): historical and local lore essay]*. Odesa, 1998, 230 p.
- [17]. Sukhovetskiy M. Odesa, Lesyni slidy [Odesa, Lesya's tracks]. *LitAksent – svit suchasnoi literatury [LitAccent – the world of contemporary literature]*. Available at: <https://bit.ly/2ZQXiWI> (accessed 08.02.2021).
- [18]. Ukrainka L. *Zibrannia tvoriv : u 12 t. [Collection of works : in 12 vol.]* Kyiv, 1975. Vol. 1 : Poezii [Poetry], 447 p.
- [19]. Ukrainka L. *Zibrannia tvoriv : u 12 t. [Collection of works : in 12 vol.]*. Kyiv, 1978. Vol. 10 : Lysty (1876–1897) [Letters (1876–1897)]. 542 p.
- [20]. Ukrainka L. *Zibrannia tvoriv : u 12 t. [Collection of works : in 12 vol.]*. Kyiv, 1978. Vol. 11 : Lysty (1898–1902) [Letters (1898–1902)]. 478 p.

[21].Ukrainka L. *Zibrannia tvoriv : u 12 t. [Collection of works : in 12 vol.]*. Kyiv, 1979. Vol. 11 : Lysty (1903–1913) [Letters (1903–1913)]. 478 p.

[22].Shuvalov R. Chubaevka [Chubaevka]. *Odesskie vesti [Odessa news]*. 1994. – September 3, pp. 8.

Поступила 02.12.2021 р.

Samodurova V. V.,
Chief Bibliographer
Scientific Library of the
Odessa I. I. Mechnikov National University
24 Preobrazhenskaya St., Odessa, 65082, Ukraine
tel.: (048) 722 12 10
e-mail: library@onu.edu.ua

FOLLOWING THE TRACKS OF LESYA UKRAINKA IN ODESSA (TO THE 120th ANNIVERSARY OF LESYA'S FIRST VISIT TO ODESSA)

Summary

On January 29, 2021, the President of Ukraine signed a decree to celebrate the birthday of an outstanding Ukrainian woman writer and figure Lesya Ukrainka, who turned 150 on February 25, 2021. Anniversary year is an opportunity to popularize the personality of Larysa Petrovna Kosach-Kvitka as well as her heritage among the Library readers. During the year, a series of events dedicated to the anniversary of Lesya Ukrainka took place under the auspices of the Ministry of Culture and Information Policy and other ministries. During last ten years the creative works of the world-known authoress have been radically rethought, her texts unknown or unpublished for a long time having been taken into account, the facts of the biography supplemented and redefined, family photos and memoirs including those of contemporaries, etc found. Two exhibitions prepared by the Scientific Library of the Odessa National I. I. Mechnikov University are timed to this date, a stand exhibition and a virtual one both bearing the same name *Following the Tracks of Lesya Ukrainka in Odessa*.

Key words: Lesya Ukrainka, Scientific Library of Odessa National I. I Mechnikov University, stand exhibition, virtual exhibition, Odessa.